

Länsstyrelsen
Västmanlands län

Att se till den utsattas bästa

– En förstudie om förutsättningarna för ett kommun- och myndighetsgemensamt regionalt resurscentra mot hedersrelaterat våld och förtryck i Västmanland

MÄNS
VÅLD MÖT
KVINNOR

Diariennr: 801-3672-2021

Utgiven av Länsstyrelsen i Västmanlands län
Produktion: Graf&Bild AB • Illustrationer: Annefrid Sjöman

Svanenmärkt trycksak 3041 0974/Graf&Bild, Västerås

Innehåll

Förord, 5

Inledning, 6

Bakgrund, 7

Syfte, 8

Genomförande, 9

Materialinsamling, 9

När heder står i vägen, 9

Sammanfattning målgruppsanalys, Länsstyrelsen Östergötland, 12

Särskilt sårbara grupper, 13

Kartläggning I de vuxnas våld, 13

Referensgrupp yrkesverksamma och civilsamhälle, 15

Referensgrupp intern, 16

Dialogmöte målgrupp, 16

Dialogmöte lokala samverkansgrupper, 16

Målområde 1: Stöd till den utsatta målgruppen, 17

Övning, 17

Målområde 2: Stöd till yrkesverksamma som möter den utsatta målgruppen. Yrkesverksamma har tillgång till vägledning, konsultation och samråd i enskilda ärenden, 17

Övning, 17

Målområde 3: Samverkan, 18

Övning, 18

Dialogmöte fritidsgårdar, 19

Dialogmöten ungdomsmottagning, 19

Dialogmöte specialistsjukvården, 19

Kunskapshöjande aktiviteter, 20

Resultat yrkesverksamma, 21

Målområde 1, 21

Målområde 2, 22

Målområde 3, 22

Resultat fritidsgårdar, 23

Resultat ungdomsmottagningen, 24

Resultat specialistsjukvården, 25

Resultat målgruppen, 26

Slutsatser, 29

Kunskapsnivå, 29

Upptäcka utsatthet, 30

Anmälan enligt 14 kap 1§ SoL, 30

Rutiner, 31

Särskilt utsatta grupper, 33

Insatser, 33

Lägesbild/samverkan, 33

Förutsättningar för ett regionalt kommun- och myndighetsgemensamt resurscentra mot hedersrelaterat våld och förtryck, 34

Målområde 1: Stöd till den utsatta målgruppen, 34

Målområde 2: Stöd till yrkesverksamma som möter den utsatta målgruppen. Yrkesverksamma har tillgång till vägledning, konsultation och samråd i enskilda ärenden, 35

Målområde 3: Samverkan, 36

Förord

Under senare år har vi sett en förstärkning i det svenska samhällets ambitioner att ge barn, unga och vuxna som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck bättre skydd och ett större erkännande för det lidande som de drabbats av. Regeringen har gjort en rad olika satsningar för att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck, barnnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstypning av flickor och kvinnor. En viktig åtgärd är att den svenska lagstiftningen på flera sätt har skärpts på detta område. Lika viktigt är det direkta mötet med de individer som är utsatta eller riskerar att utsättas. Yrkesverksamma och myndigheter som möter de utsatta måste veta hur de ska agera och vart de kan vända sig för att få vägledning. Detta för att själva kunna ge den utsatta ett bra bemötande och rätt stöd och/eller förmedla kontakt med andra relevanta aktörer.

Mot bakgrund av det fick Länsstyrelserna i regeringsbeslut den 18 december 2017 några förstärkta uppdrag kring jämställdhetsarbetet. Ett av dessa uppdrag rörde utvecklingen av regionala kommun- och myndighetsgemensamma resurscentra mot hedersrelaterat våld och förtryck. Målet är att skapa goda förutsättningar på regional nivå för att några av våra mest utsatta grupper i samhället ska få tillgång till specialiserat och anpassat stöd och hjälp av god kvalitet.

Länsstyrelsen Västmanland har under 2022 träffat yrkesverksamma inom myndigheter, kommuner och civilsamhälle för att utreda förutsättningarna för ett kommun- och myndighetsgemensamt regionalt resurscentra mot hedersrelaterat våld och förtryck i Västmanland. I den här rapporten redovisas resultatet av det arbetet.

Projektgruppen vill tacka alla som har engagerat sig, bidragit med erfarenheter och stöttat i processen. Länsstyrelsens förhoppning är att kunskaper och erfarenheter som kommit fram i rapporten sprids, och därmed kan leda till ökad samsyn mellan och inom olika verksamheter som möter våldsutsatta och arbetar mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Ett särskilt tack riktas till de ungdomar som har delat med sig av sina erfarenheter både av att leva i en hederskontext och av att ha haft kontakter med myndigheter och andra yrkesverksamma!

Med kunskaperna från denna rapport och med det stora engagemang som finns i länet är vi övertygade om att ett regionalt kommun- och myndighetsgemensamt resurscentra mot hedersrelaterat våld och förtryck i Västmanland kommer att ge fler utsatta i Västmanland stöd och hjälp till att kunna leva ett liv utan begränsningar och förtryck!

Ulrica Lindelöf
Projektledare

Freja Hjertqvist
Projektmedarbetare

Johanna Eriksson
Projektmedarbetare

Inledning

Västmanlands län består av tio kommuner varav den största kommunen har 155 551 invånare och den minsta har 4 366 invånare. *(siffror för Västmanland 2020, Källa: SCB)*

I länet finns en samverkansstruktur som Länsstyrelsen sammankallar för arbetet med jämställdhet och mot mäns våld mot kvinnor. Landshövdingen leder Västmanlands Jämställdhetsråd där rådets syfte är att vara en pådrivande kraft i länets jämställdhetsarbete och har stort fokus på det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet mäns våld mot kvinnor.

Under jämställdhetsrådet finns Styrgrupp våld Västmanland, som utgörs av några av de högsta cheferna från rättsväsendet, socialtjänst och Region Västmanland och leds av Länsstyrelsen. Till styrgruppen lyfts beslut som är länsgemensamma, såväl strategiska som operativa.

Länet har flera gemensamma verksamheter så som Barnahus Västmanland, socialjour Västmanland samt regionskoordinator mot prostitution och människohandel. Det finns därmed en väl utarbetad samverkansstruktur i länets tio kommuner, rättsväsendet samt med hälso- och sjukvård.

Bakgrund

Länsstyrelserna fick i regeringsbeslut 2017 i uppdrag att stödja utvecklingen av regionala kommun- och myndighetsgemensamma resurscentra

mot hedersrelaterat våld och förtryck. Regeringsuppdraget löd på följande sätt:

”Länsstyrelsen ska på några platser i landet stödja utvecklingen av regionala, kommun- och myndighetsgemensamma resurscentra för barn och vuxna som är utsatta, eller riskerar att utsättas för, våld av närstående i synnerhet hedersrelaterat våld och förtryck. Sådan verksamhet kan innebära samlokalisering av socialtjänst, hälso-sjukvård samt polis med flerspråkig kompetens för att underlätta stöd och skydd, inklusive för personer som medverkar i brottsutredningar”

Som en följd av regeringsbeslutet lämnade Länsstyrelsen Västmanland in en intresseanmälan för att ingå i resurscentra år 2018. Intresseanmälan grundades på samtalsdialoger med myndighetsföreträdare i länet samt en enkät som skickats till alla kommuners socialtjänster, polis, åklagarkammaren samt kriminalvården. I detta skede valdes

dock inte Västmanland ut till pilotlän. År 2021 ansökte Länsstyrelsen Västmanland återigen om medel för att utreda förutsättningarna för ett regionalt kommun- och myndighetsgemensamt resurscentra mot hedersrelaterat våld och förtryck och beviljades det. Projektet inleddes 2021 och projektets första fas avslutades 2022-09-30.

Syfte

För att nå målet om att utveckla ett RC (regionalt kommun- och myndighetsgemensamt resurscentrum mot hedersrelaterat våld och förtryck i länet) så har första fasen av detta projekt syftat till att få en god nulägesbild gällande kunskaps- och kompetensnivåer, organisatoriska förutsättningarna

samt identifiera potentiella hinder hos de aktörer som ingår i ett regionalt resurscentrum. Rapportens syfte är att ge svar på om det finns förutsättningar i Västmanland för ett RC och här presenteras de slutsatser som Länsstyrelsen har gjort utifrån den insamlade informationen.

Genomförande

Projektmålet är att utveckla ett regionalt kommun- och myndighetsgemensamt resurscentra (RC) mot hedersrelaterat våld och förtryck, barnåktenskap, tvångsäktenskap och könsstypning av flickor och kvinnor i länet. Det kan behövas mobila/virtuella lösningar och/eller en fysisk plats dit utsatta/yrkesverksamma kan komma.

Materialinsamling

En del i arbetet med att utreda förutsättningarna för ett regionalt resurscentra mot hedersrelaterat våld och förtryck i Västmanland har varit att ta del av det material som redan finns tillgängligt och som är relevant bakgrundskunskap. I det här avsnittet redovisas de rapporter och perspektiv som projektgruppen har använt sig av.

När heder står i vägen

”När heder står i vägen – röster OM och HUR i det viktiga förändringsarbetet” 2020. Rapport framtagen av Länsstyrelsen Västmanland inom ramen för projektet Föräldraskapsstöd till nyanlända.

Rapporten innehåller resultat av genomförda fokusgruppsintervjuer med tre olika grupper: yrkesverksamma som arbetar mot hedersrelaterat våld och förtryck, ungdomar med erfarenhet av eller särskild kompetens om hedersrelaterat våld och förtryck samt föräldrar med erfarenhet av eller särskild kompetens om hedersrelaterat våld och förtryck. Syftet med intervjuerna som rapporten bygger på var att utifrån de intervjuades

erfarenhet och kunskap samla in idéer och tankar kring möjliga utvecklingsåtgärder för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck, barnåktenskap, tvångsäktenskap och kvinnlig könsstypning.

För arbetet med regionalt kommun- och myndighetsgemensamt resurscentra har intervjuerna med ungdomar som har erfarenhet, eller särskild kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck varit av betydelse då ungdomar själva har kommit tals om sina erfarenheter av och utvecklingsidéer för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. I rapporten sammanställs resultatet uppdelat på de tre olika fokusgrupperna enligt nedan.

Resultat ungdomarna:

- Bjud in sakkunniga till föräldramöten som informerar om HUR skolan bedriver sitt arbete med frågeställningen. Systematisera detta. Viktigt att även spegla det som förenar olika kulturer, d.v.s. att på ett tydligare sätt spegla likheter i syfte att bygga gemensamma utgångspunkter.
- Systematisera utbildning till kuratorer i att möta frågeställningen (det ska inte vara slumpan som avgör om man träffar ”rätt kurator”).
- Utbilda lärare så att de utvecklar fler aspekter i frågan
- Viktigt att skolan är en arena för att starta gynnsamma och utvecklande processer kring frågeställningen.
- Skapa möjligheter för samtalsgrupper på skoltid (ex. after-school) med givna teman där ung-

domar kan samtala och stärka varandra ex. hur kan man som ungdom tänka/göra när ”frågeställningen” skapar stress, ångest och rädslor? Hur kan jag hantera min lojalitet till familjen trots att jag genom mitt ställningstagande gör dem besvikna?

- Ungdomarna anser det viktigt att börja redan tidigt med frågeställningen, i förskola och grundskola. Där är ofta föräldrar mer närvarande vilket ger skolan en chans att börja prata om ”så här gör vi”. Där påbörjas en process.

Resultat yrkesverksamma

Mandat

- Tydliga mandat från politiken ner till mellanchefer inom kommunala- och regionala organisationer är helt avgörande (mandat i form av resurser som ex. tid).

Långsiktig regional strategi

En tydlig övergripande, långsiktig och samverkansinriktad strategi i länet.

- En regional tydlig strategi kan stärka nätverk för ökad handlingskraft, ex spridning av goda exempel och program samt ökad samverkan mellan ex. förvaltningar, skolor, förskolor, familjecentrum, primärvård, osv.
- Ett övergripande strategiskt sammanhållet arbete skulle även ge positiva integrationseffekter där stigma (föreställningar om svensk kultur och svenska normer) kan motverkas och bryta den polarisering som finns kring heder och kultur.
- En tydlig och övergripande strategi skulle innebära en riktning i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. (återstår hur effekter av samordning ska visas och följas upp).
- PROJEKT NEJ TACK! Projekttrötthet råder (här upplever respondenter att man utnyttjas och att projektform motverkar den långsiktighet och arbetsro som arbetet behöver).

Regional samordnare

En regional samordnare ex. genom Länsstyrelsen. Viktigt med en sammankallande som har tyngd dvs speglar frågans angelägenhet.

- En samordnare kan tillsammans med kommunala noder (kontaktpunkter) erbjuda utvecklande och efterfrågade insatser till olika sammanhang. Det kan handla OM och HUR. Inom HUR finns både kunskap och erfarenhet om olika verktyg att ta vara på ex. Bygga broar, Ny i Sverige, Komet, Barnpiloter etc.
- En samordnare kan vara en nod i nätverket som kan nyttja och koppla ihop befintliga resurser som finns i olika grupper och sammanhang för maximal spridning. Man tar vara på det som fungerar och det som varit till hjälp (goda erfarenheter och kunskaper).
- En samordnare som utvecklar en strategi framåt för frågan med hjälp av kommunala kontakter och påbörjar ett strategiskt, sammantaget och långsiktigt utvecklingsarbete med frågan.

Kommunala kontaktpunkter

- Tydliga fasta kommunala kontaktpunkter (kommunala samordnare) för spridning i lokala nätverk skulle kunna vara ett sätt att koppla ihop de ”öar” man upplever idag. En strategi som bättre tar vara på befintlig kunskap och praktik. Kontaktpunkter som en regional samordnare kan vända sig till.

Samverkan

- Stärkt samverkan ger bättre förutsättningar att ta vara på befintliga resurser och befintlig kunskap.
- Samverkan stärker möjlighet till fler riktade insatser om HUR dvs att mottagaren upplever innehållet som specifikt, angeläget och tillämpligt i sitt sammanhang.
- Stärkt samverkan ger förutsättningar för att med större precision genomföra riktade insatser dvs rättutbildning/kunskap om HURET till rätt målgrupp (ex på målgrupper kan vara socialtjänst, polis, kuratorer, lärare, föräldragrupper osv).

- Möjliga effekter av ökad samverkan kan vara bredare och djupare kunskapsspridning och kunskapsbildning i frågan som i sig ger ökad insikt och ökad aktivitet. Ökad tillgång till praktiska goda exempel/verktyg/idéer, stärker i sin tur mod att samtala, mod att fråga, mod att lyssna.

Resultat föräldrarna

Formera samtalsgrupper med hjälp av "förebilder"

- Genomföra riktade kurser/workshops/samtal med äldre personer (40+). Med samtal menas samtal i process över tid i ex. diskussionsgrupper. Syftet med samtal över tid är att deltagarna ska hinna fundera, reflektera, observera och agera.
- Diskussionsgrupper bör vara tvärkulturella med manliga och kvinnliga "inspiratörer/förebilder". Önskvärt är att dessa "förebilder" är personer som själva gjort kulturell "jämkning"

(d.v.s. personer som tagit till sig en ny kultur och kan berätta om den resan.) Viktigt att en sådan gruppdiskussion sker på modersmål.

Föräldrautbildning med fokus på "hur"

Det är viktigt att samtalen i grupperna (ex. om svenska regler/normer) i större utsträckning handlar om HURET; d.v.s. hur man som förälder kan "guida" sina barn på bästa sätt, hur jag som förälder kan få stöd i HUR jag kan hantera (tänka och agera) när konflikter uppstår.

- Önskvärt är utvecklad föräldrautbildning, helst genom och/eller tillsammans med skolan eftersom barnens uppfattning om svensk kultur (läs: frihet) ofta misstolkas och orsakar spänningar i familjen, en spänning som motverkar syftet (d.v.s. stärker polarisering vi och dom)
- Ökat fokus på HUR jag som förälder kan ge god uppfostran istället för vad man INTE får göra. Mer om HURET, d.v.s. hur man kan diskutera och processa frågan i små steg.

Sammanfattning målgruppsanalys, Länsstyrelsen Östergötland

Länsstyrelsen Östergötland gav 2019 uppdrag åt konsultföretaget Beyond Research att genomföra en målgruppsanalys bland grupper som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Syftet med analysen var att kartlägga målgruppens behov av stöd och på vilket sätt informationen om den nya lagstiftningen och det rättsliga skyddet mot hedersrelaterat våld och förtryck bör utformas för att nå berörda målgrupper.

Till grund för analysen låg totalt 18 semistrukturerade djupintervjuer med unga personer som har blivit eller riskerar bli utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, hbtqi-personer och personer som arbetar med hbtqi-personer som har blivit eller riskerar att bli utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck samt anhöriga.

I målgruppsanalysen framkommer att myndigheternas arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck brister samt att civilsamhället i stället får ta ett stort ansvar. Vad gäller skola nämns att skolpersonal inte uppfattar signaler som kan tyda på att en elev är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck. Vidare framkommer att lärare vid oro i första hand vänder sig till föräldrarna, vilket dock kan medföra ökad risk eleven. Samtidigt beskriver flera utsatta skolan som en fristad, ibland den enda platsen där de inte upplever föräldrarnas kontroll. Det blir därför särskilt viktigt att personal i skolan har kompetens att uppmärksamma utsatta barn och unga samt agera för att de ska få hjälp.

Kartläggningen av målgruppen visar också att det finns problematik kring anställda inom skola, vård och socialtjänst som bidrar till att upprätthålla kontroll och förtryck. Det kan handla om att kontakta föräldrarna eller religiösa ledare eller att de motsätter sig att barn och unga får information kring hedersrelaterat våld och förtryck och det stöd en utsatt person har rätt till. Många i målgruppen beskriver i intervjuerna att räddningen för dem har varit att få kontakt med frivilligorga-

nisationer och andra verksamheter med spetskompetens kring hedersrelaterat våld och förtryck. Att få hjälp av någon som har gedigen förståelse för vad det innebär att vara utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck har inneburit en vändpunkt i livet.

Intervjupersonerna beskriver att pojkar innehar en dubbel roll som förväntat utövare och utsatt. Att de å ena sidan ska kontrollera kvinnliga familjemedlemmar samtidigt som de å andra sidan riskerar att själva bli utsatta om de bryter mot hedersnormerna eller den roll som de förväntas ta, exempelvis genom att bryta normer för sexualitet.

Intervjuade HBTQI-personer upplever exempelvis att män ofta likställs med förövare och därför inte ses som några som kan behöva och har rätt till stöd och hjälp. Det är en målgrupp som riskerar att glömmas bort och tillräckliga insatser i form av till exempel skyddat boende för pojkar saknas.

Beyond research drar några slutsatser utifrån intervjuerna:

- Behovet av information, stöd och hjälp samt vilka informationskanaler som är lämpliga varierar inom målgruppen.
- Personer och organisationer med erfarenhet och kompetens kring hedersrelaterat våld och förtryck spelar en avgörande roll i att ge målgruppen rätt stöd och hjälp.
- HBTQI-personer upplever sig mindre inkluderade när det gäller befintlig information och befintligt stöd till målgruppen utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.
- Vid kommunikation med målgruppen behövs en bred bild av hedersrelaterat våld och förtryck, från kontroll och begränsningar till barn-/tvångsäktenskap och könsstympning, för att skapa igenkänning.
- Ett enkelt och inkluderande språk samt tonalitet och bildspråk som väcker igenkänning är A och O i information till målgruppen.
- Vid ökad information till målgruppen är det

viktigt att samhället kan fånga upp de utsatta och erbjuda stöd och hjälp.

- Kunskapen om hedersrelaterat våld och förtryck behöver öka hos anställda inom verksamheter (exempelvis skola och socialtjänst) som dagligdags möter målgruppen.

Särskilt sårbara grupper

När det gäller hedersrelaterat våld och förtryck är hbtqi-personer och personer med intellektuell funktionsnedsättning särskilt sårbara. Hbtqi-personer därför att det anses extra skamligt att inte passa in i traditionella könsroller. Det kan handla om sexuell läggning och/eller könsidentitet. Personer med intellektuell funktionsnedsättning har en särskild utsatthet därför att funktionshindret kan anses skamligt och det kan leda till att familjen försöker dölja funktionshindret genom ett tvångsäktenskap.

Minoritetsstress

Minoritetsstress är en term som används för att förklara en stress som det kan innebära att vara en del av en minoritetsgrupp där risk för kränkningar eller att bli ifrågasatt leder till att man ständigt är på vakt. Den beredskapen leder för många till en psykosocial stress som har fått benämningen minoritetsstress. Det har uppmärksammats framför allt när det gäller hbtqi-personer.

MUCF, myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor släppte 2022 en omfattande rapport om unga hbtqi-personers levnadsvillkor. I rapporten, ”Jag är inte ensam, det finns andra som jag” framkommer bland annat att en del unga hbtqi-personer, framför allt transpersoner, har låg tilltro till myndigheter. Misstron grundas i erfarenheter av att myndigheter inte arbetar aktivt för att säkerställa transpersoners rättigheter och i vissa fall direkt motarbetar dem. Det framkommer också att flera unga hbtqi-personer med utländsk bakgrund beskriver att de upplever en särskild utsatthet, där de både riskerar att utsättas för

rasism överallt i samhället och upplever en större utsatthet för hbtqi-fobi.

Det är av vikt att myndigheter har kunskap om minoritetstress för att kunna ge ett gott bemötande och försöka skapa det förtroende som är så avgörande om en utsatt person ska våga öppna upp och berätta om sin utsatthet.

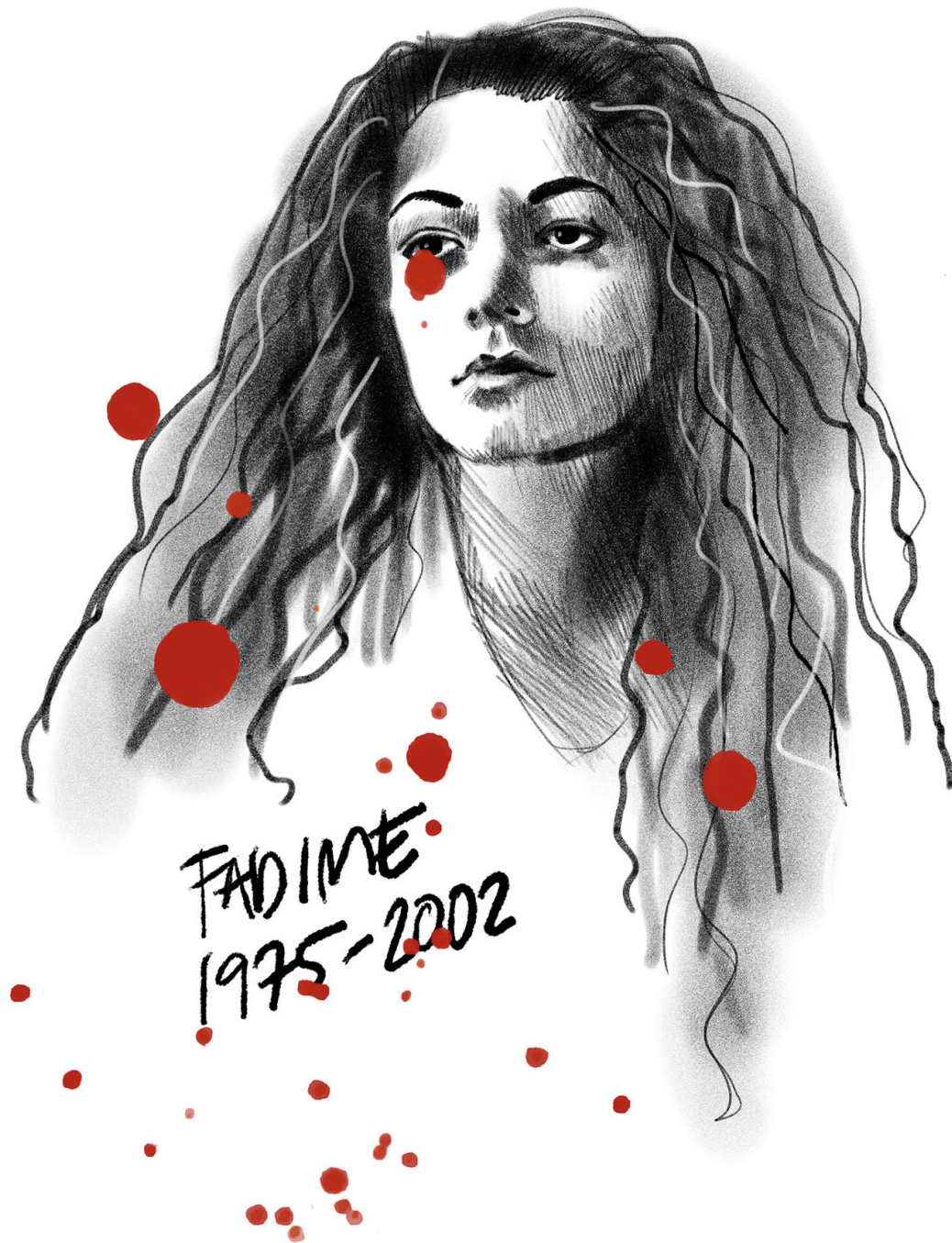
Intersektionalitet

Att vara utsatt för begränsningar, förtryck och våld är en kränkning av de mänskliga rättigheterna och det är samhällets ansvar att säkerställa att alla grupper i samhället kan åtnjuta sina mänskliga rättigheter. Det finns grupper i samhället som riskerar att drabbas hårdare av våldet utifrån att de på något sätt bryter mot samhällets normer och därmed är strukturellt sårbara. En person kan ha flera strukturella sårbarheter och om man inte identifierar dem är risken stor att hjälpen inte är tillräcklig eller i vissa fall förvärrar utsattheten. Det är därför av yttersta vikt att yrkesverksamma hos alla samhällets aktörer har kunskap om normer och maktstrukturer.

Ett verktyg för att säkerställa att varje individ får rätt stöd utifrån sin specifika situation är att använda ett intersektionellt perspektiv. Det handlar om att se de maktstrukturer som finns och hur de i vissa fall samverkar och förstärker varandra. Att vara utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck är i sig allvarligt men farlighetsgraden ökar markant om individen exempelvis har en hbtqi-identitet. En person med en intellektuell funktionsnedsättning som är utsatt för förtryck och våld i sin familj är extra utsatt utifrån sitt starka beroende av familjen för att klara sin vardag och så vidare.

Kartläggning I de vuxnas våld

För att identifiera Västmanlands förutsättningar för ett regionalt kommun- och myndighetsgemensamt resurscentra valde länsstyrelsen att ge *Spira utvärdering* i uppdrag att under perioden december 2021 till maj 2022, genomföra en kartläggning med syfte att beskriva socialtjänstens

möjligheter och insatser kring barn som upplever våld samt barn som lever i hederskontext.

Intervjuer har genomförts med ett 30tal representanter från nedanstående verksamheter:

- Myndighetsutövning för barn och unga
- Öppenvård
- Kvinnofridssamordnare/samordnare heder
- Kommunal elevhälsa
- Barnahus
- Rädda barnen
- Kvinnojouren Kvinnohuset Västerås
- Polisen

I kartläggningen identifierades några områden där arbetet med våldsutsatta barn skulle kunna utvecklas och stärkas i kommunerna.

- **Utveckla uppföljning och systematiskt kvalitetsarbete.** Interngranskningar som genomförs på flera håll är en bra grund, som med fördel kan utvecklas vidare. Tematiska studier av ärenden utifrån indikationer om utvecklingsbehov i kommunen eller utifrån nationella studier och rapporter kan ge en bra grund för utveckling. Det kan exempelvis vara relevant att titta närmare på arbetet med särskilt utsatta grupper, såsom barn med funktionsnedsättning.
- **Fortsatt fokus på insatser för att upptäcka våld hos aktörer som skola, förskola och BVC.** Länets kommuner och Barnahus genomför redan insatser i samverkan med bland annat skola och förskola för att stärka förmågan att upptäcka våldsutsatthet bland barn. Detta kan potentiellt stärkas ytterligare. Länsstyrelsen utbildning *Vi kan alla göra skillnad* som riktar sig till verksamma i dessa verksamheter är i linje med detta.
- **Utforma rutiner för att regelmässigt ställa frågor om våld till barn.** Detta behöver göras utifrån ett strukturerat frågebatteri med direkta frågor om våld. I samband med införandet av sådana rutiner behöver handläggare få utbildning, handledning och stöd.
- **Utveckla tydligare insatser eller insatspaket**

till barn som bevittnat och/eller själva utsatts för våld. Sådana insatser/insatspaket behöver inte i sig innebära stora förändringar av stödet. Snarare innebär det ett förtydligande av erbjudandet till dessa barn och potentiellt en ökning av omfattningen på stödet. Det handlar också om att i största möjliga mån säkerställa att barn inte faller mellan stolarna, vilket är ett problem som i intervjuerna framstår som mer vanligt för barn som inte lever skyddat från våldet eller där det under längre perioder är "oroligt" i familjen.

- **Stärkt arbete vid hedersrelaterat våld och förtryck.** Det finns ett genomgående behov av fördjupande utbildningar och kompetensutveckling kopplat till alla delar i arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck. Det regionala resurscentrum som utreds för närvarande, skulle kunna vara en aktör som bidrar med kompetensutveckling.

Referensgrupp yrkesverksamma och civilsamhälle

I referensgruppen ingår experter och särskilt sakkunniga inom hedersrelaterat våld och våld mot barn. De bistår projektgruppen med reflektion, kunskap samt förslag på insatser. Referensgruppens organisationer skulle vid framtagandet av ett regionalt kommun- och myndighetsgemensamt resurscentrum vara slutanvändare. Referensgruppen har under projekttiden träffats månatligen. .

Referensgruppen består av:

- Mehrdad Darvishpour, Mälardalens Högskola
- Sofia Hedvall, Region Västmanland
- Eva Kornhall, Advokat/målsägandebiträde
- Jurgita Raviatyte-Kristoffersson, HRV-strateg skola, Västerås
- Maria Ridderstolpe, Polisen
- Vanessa Johansson, Polisen
- Daniella Izgi, Västerås socialtjänsten
- Soledad Varela, Tjejjouren/Kvinnohuset Västerås
- Jessica Wenna, Åklagarkammaren
- Anna Åberg, Centrum Mot Våld

- Khadije Hassanpour, IKKR
- Liselott Niiranden, Köping socialtjänsten
- Anna Blom, Migrationsverket
- Helena Dackebo, Migrationsverket
- Ylva Noritis, Barnahus Västmanland
- Vanessa Johansson, Polisen

Referensgruppen har fungerat som sakkunniga experter och har återkommande fått rapport om hur arbetet fortgår. Referensgruppen har kommit med synpunkter, perspektiv och sakkunskap som har varit ovärderliga i arbetet. Slutsatserna i rapporten lämnades till referensgruppen i juni 2022 och det fanns en samstämmighet i deras upplevelser utifrån sina olika roller och projektgruppens slutsatser.

Referensgrupp intern

Den interna referensgruppen består av medarbetare på Länsstyrelsen Västmanland som arbetar med politikområden som på olika sätt är viktiga aspekter att beakta i arbetet med regionalt resurscentra. De har bland annat kompetens inom jämställdhet, mäns våld mot kvinnor, integration och ensamkommande barn samt barnrätt, funktionshinder och mänskliga rättigheter. Referensgruppen har träffats fyra gånger under perioden.

Referensgruppen består av:

- Therese Clifford, utvecklingsledare mäns våld mot kvinnor
- Torbjörn Messing, särskild sakkunnig jämställdhet
- Maria Lehrberg, utvecklingsledare för-äldraskapsstöd och funktionshinderpolitik
- Linda Falk, Länsstyrelsen, utvecklingsledare Integration/ensamkommande flyktingbarn EKB

Dialogmöte målgrupp

I länet finns here4U, en förening i Västerås som startades 2002 av tre ungdomar på en gymnasieskola i Västerås. De ville finna ett effektivt alternativ till kamratstödjarverksamhet. I början var verksamheten ett projekt, men sedan år 2005 är verksamheten permanentad. here4U arbetar för ökad trygghet i skolan, och i samhället i stort. De arbetar tillsammans med barn och ungdomar i Västerås för att göra respekt och hänsyn till självklara inslag i vardagen. here4U hjälpte projektgruppen att komma i kontakt med ungdomar som själva varit utsatta eller på annat sätt kommit i kontakt med hedersrelaterat våld och förtryck.

Under våren 2022 genomfördes en träff med fyra ungdomar i here4U:s lokaler. Under mötet presenterades projektet, syftet med ett regionalt kommun- och myndighetsgemensamt resurscentra mot hedersrelaterat våld och förtryck samt fem olika dialogrutor där ungdomarna själva fick välja vilken dialogruta de ville börja med och/eller vilka de inte ville prata om. Dialogrutorna hade följande teman:

- Lägesbild
- Hbtq och funkis
- Myndighetskontakter/samverkan
- Möjlighet till påverkan
- Regionalt resurscentra mot hedersrelaterat våld och förtryck

Dialogmöte lokala samverkansgrupper

I strategi för myndighetsgemensam samverkan mot mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer i Västmanland har länets kommuner, regionen, Åklagarmyndigheten, polisen och kriminalvården kommit överens om att det lokala arbetet mot mäns våld mot kvinnor ska samordnas i så kallade lokala samverkansgrupper. Syftet med samverkansgrupperna är att samla representanter från socialtjänst, polis och lokal hälso- och sjukvård som kommer i kontakt med utsatta eller

arbetar med förebyggande/utvecklingsarbete mot mäns våld mot kvinnor. Två av länets kommuner har valt att inte ha lokala samverkansgrupper vilket innebär att det i praktiken finns fyra lokala samverkansgrupper i länet. För att få en helhetsbild över hur arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck ser ut hos de aktörer som ingår i ett regionalt kommun- och myndighetsgemensamt resurscentra i hela länet valde Länsstyrelsen att genomföra workshops med de lokala samverkansgrupperna. Workshopen utgick från de tre målområden som finns för regionala kommun- och myndighetsgemensamma resurscentra och för varje målområde genomfördes en övning utifrån de underrubriker som nationella kompetensteamet har fastställt.

Målområde 1:

Stöd till den utsatta målgruppen

- Barn, unga och vuxna har kännedom om sina rättigheter och vet vart de ska vända sig om de behöver rådgivning och stöd.
- Barn och unga samt vuxna får rådgivning och anpassat stöd utifrån sin livssituation.
- Barn, unga och vuxna upplever att de får bra rådgivning och anpassat stöd från resurscentra.

Övning:

Föreställ dig att du är en 15-årig ungdom boendes i aktuell kommun som är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck.

- Vart vänder du dig för att söka stöd?
- Hittar du det du behöver och får du den hjälp du behöver?
- Fungerar samverkan mellan de olika verksamheterna du möter?
- Vilka insatser får du?
- Upplever du att kontaktpersonerna lyssnar på dig och ger dig möjlighet att påverka dina insatser?

Förändras något om:

- Du har en hbtqi-identitet?
- Du har ett intellektuellt funktionshinder?
- Du är över 18 år?
- Du är fem år?

Syftet med denna övning var att de yrkesverksamma genom ett så kallat "rollövertagande" skulle försöka sätta sig in i den utsattas situation och utifrån det perspektivet besvara frågorna.

Målområde 2:

Stöd till yrkesverksamma som möter den utsatta målgruppen. Yrkesverksamma har tillgång till vägledning, konsultation och samråd i enskilda ärenden.

- Yrkesverksamma har ökad kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck, dess bakomliggande mekanismer, våldets konsekvenser och förståelse för det sammanhang som den utsatta befinner sig i.
- Yrkesverksamma har stärkt kompetens i att upptäcka, ställa frågor om samt hantera ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck.
- Yrkesverksamma har ökade förutsättningar för att ge ett rättssäkert bemötande till den utsatta målgruppen.
- Yrkesverksamma bidrar i större utsträckning till att den utsatta målgruppen får adekvata stöd- och skyddsåtgärder under såväl den akuta som mellan- och långsiktiga fasen.
- Chefer och politiker har ökade kunskaper om sitt lagstadgade ansvar och arbetar för att ge yrkesverksamma bättre förutsättningar för att övriga mål ska uppfyllas.

Övning:

Du som är yrkesverksam i aktuell kommun, har du:

- Fungerande rutiner och arbetsätt för hur du ska arbeta med personer som kan vara utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck på din arbetsplats?

- Rutiner för hur ni ska agera om ni misstänker vilseledande till äktenskapsresa?
- Rutiner för hur ni ska agera om ni har vetskap om, eller misstänker könsstympning?
- Hur gör ni i er verksamhet för att upptäcka personer som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck?
- Har du kunskap och tillgång till kompetensutveckling när det gäller hbtqi-personers och personer med intellektuell funktionsnedsättnings särskilda utsatthet?

Syftet med denna övning var att kartlägga om de yrkesverksamma själva har kännedom om rutiner/riktlinjer och kompetensutveckling..

Målområde 3:

Samverkan

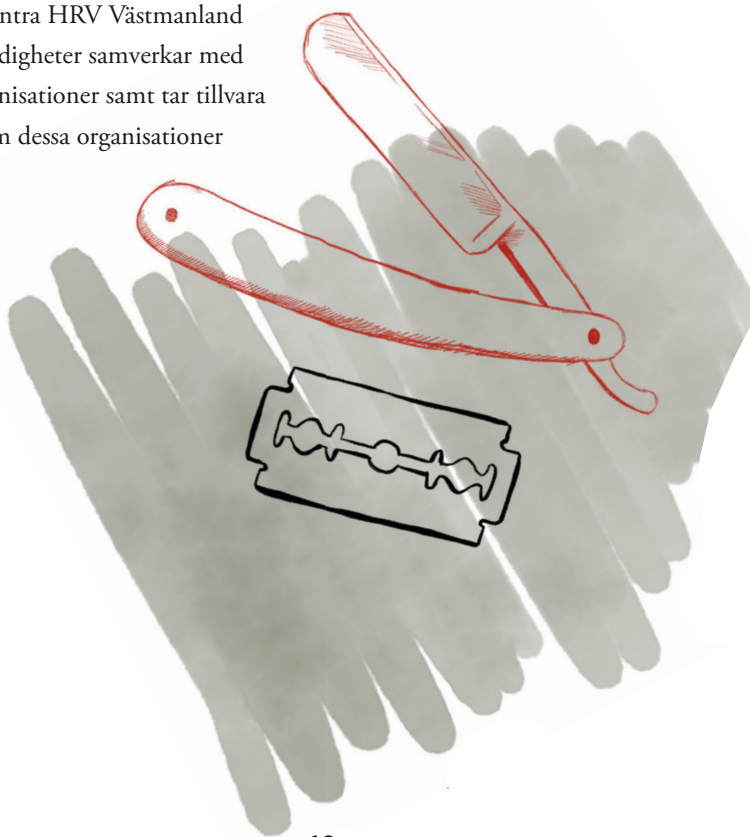
- Regionalt resurscentra HRV Västmanland bidrar till vidareutveckling av samordnade stöd- och skyddsinsatser i enskilda ärenden.
- Regionalt resurscentra HRV Västmanland stödjer kommuner, myndigheter, verksamheter och regionen i arbetet med att stärka den interna och externa samverkan.
- Regionalt resurscentra HRV Västmanland bidrar till att myndigheter samverkar med civilsamhällesorganisationer samt tar tillvara den erfarenhet som dessa organisationer förvärvat.

Övning:

Du som är yrkesverksam i aktuell kommun, föreställ dig att Västmanlands län har ett Regionalt resurscentra för hedersrelaterat våld och förtryck.

- På vilket sätt skulle regionalt resurscentra hjälpa dig i ditt arbete?
- Hur skulle regionalt resurscentra vara utformat för att passa i din kommun?
- Vad saknar du i kommunen idag som du skulle önska fanns?

Syftet med denna övning var att de yrkesverksamma skulle få tänka fritt och genom att föreställa sig att de har tillgång till ett regionalt kommun- och myndighetsgemensamt resurscentra förhoppningsvis få tillgång till idéer om hur det skulle kunna se ut.

Dialogmöte fritidsgårdar

Representanter från tre fritidsgårdar i länet deltog för att bidra med erfarenheter av att arbeta med ungdomar som är utsatta, samverkan i kommunerna samt beskriva hur kunskapen om hedersrelaterat våld och förtryck ser ut i verksamheterna.

Dialogmöten ungdomsmottagning

Representanter från ungdomsmottagningar i länet deltog för att bidra med erfarenheter av rutiner, lägesbild, samverkan, särskilt utsatta grupper samt ungdomars beskrivningar.

Dialogmöte specialistsjukvården

I dialogmötet deltog en representant ansvarig för arbetet med våld i nära relation från akutmottagningen samt verksamhetschef för barn och ungdomshälsan. De delade med sig av erfarenheter av rutiner, orosanmälningar, samverkan samt beskrev en lägesbild.

Resultaten från samtliga dialogmöten redovisas under rubriken ”resultat”.

Kunskapshöjande aktiviteter

För att stärka kunskapen och öka medvetenheten i länet valde projektgruppen att anordna kunskapshöjande aktiviteter med fokus på hedersrelaterat våld och förtryck, könsstämpning och tvångsaktenskap utifrån identifierade utvecklingsområden.

Under våren 2022 har fem kunskapshöjande aktiviteter genomförts. Under dessa fem tillfällen har det funnits 400 deltagarplatser, 194 personer har anmält sig. En person kan ha varit anmäld till flera tillfällen, anmälda kan ha fått förhinder och inte deltagit. I de digitala kunskapshöjande insatserna kan en person varit anmäld men flera personer deltagit. Siffrorna är därför ungefärliga. Det har varit deltagare från nio av länets tio kommuner, majoriteten av deltagarna är från Västerås kommun.

Genomförda kunskapshöjande aktiviteter våren 2022:

- Föreläsning hedersrelaterat våld och hbtq
- Kickoff för Regionalt resurscentra mot hedersrelaterat våld och förtryck, fokus på grundläggande kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck, goda exempel från Resursteam heder Göteborg, Enade mot våld, Amelmottagningen samt föreningen Existera
- Föreläsning hedersrelaterat våld och missbruk
- Föreläsning hedersrelaterat våld och hur skolorna arbetar
- Föreläsning ny lagstiftning, hedersbrottet

Under hösten har fyra kunskapshöjande insatser genomförts. Under dessa fyra tillfällen har det funnits 300 deltagarplatser, 240 personer har anmält sig. En person kan ha varit anmäld till flera tillfällen, anmälda kan fått förhinder och inte deltagit. I de digitala kunskapshöjande insatserna kan en person varit anmäld men flera personer deltagit. Siffrorna är därför ungefärliga.

Genomförda kunskapshöjande aktiviteter hösten 2022:

- Föreläsning hedersrelaterat våld och civilsamhällets arbete
- Föreläsning om hedersrelaterat våld och socialtjänstens arbete
- Föreläsning om skyddade personuppgifter
- Hederskonferens med fokus på grundläggande heder, presentation av ny rapport om myndigheters omhändertagande av flickor och kvinnor utsatta för heder, kopplingen mellan hedersrelaterat våld och förtryck och människohandel och prostitution, Killars utsatthet av hedersrelaterat våld och förtryck och gängkriminalitet samt föreläsning om personer med intellektuell funktionsnedsättning som lever i en hederskontext.

Resultat

yrkesverksamma

Målområde 1

Att utgå från och föreställa sig var en ung hedersutsatt person vänder sig för stöd visade sig i dialogmötena vara svårt. De yrkesverksamma har generellt svårt att sätta sig in i den utsattas perspektiv och utgår ofta från vad som är logiskt utifrån yrkeserfarenhet.

I dialogmötena pratar aktörerna återkommande om flickors utsatthet, i liten utsträckning nämns pojkars utsatthet medan särskilt utsatta grupper enbart nämns när vi för det på tal.

Skolan nämns av samtliga aktörer som den verksamhet som de utsatta vänder sig till först.

Generell samverkan mellan skola och socialtjänst förekommer i vissa kommuner men inte i alla, specifik samverkan kring hedersrelaterat våld och förtryck finns i en kommun. Skolpersonal och hälso- och sjukvårdspersonal i primärvården nämner i dialogmöten att de söker samförstånds lösningar med föräldrar, att de genom samtal med föräldrarna om vad som är åldersadekvat frihet för ungdomar i Sverige tror att de kan förmå föräldrarna att byta perspektiv.

Några representanter från socialtjänsten beskriver hur de hanterar alla ärenden på samma sätt,

Socialtjänstens syn på de utsatta kan skilja sig från kommun till kommun. En kommun beskrev utsatta som kommer för att söka stöd som enbart intresserade av att få egen bostad och nya kläder, för att de hört att socialtjänsten kan bistå med sådant. En annan tolkade samma händelse som "ringar på vattnet" där en utsatt fått stöd och hjälp vilket genererat i att andra utsatta vågat vända sig till socialtjänsten.

dvs. att de inte gör skillnad på våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck. Samtliga representanter från socialtjänst nämner uteslutande placering som den insats de har att erbjuda till utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Målområde 2

Flera aktörer beskriver att de är osäkra om det finns skriftliga rutiner och riktlinjer i sin organisation. Flertalet respondenter berättar även att de har kännedom att organisationen har rutiner och riktlinjer men att de ej har tagit del av dem. Flera beskriver att det finns mycket bra information att tillgå gällande hedersrelaterat våld och förtryck och känner till de webb utbildningar som finns, dock uppger de flesta att de ej har genomfört någon webb utbildning eller att det var väldigt länge sedan de gick. Som förklaring nämndes tidsbrist.

Inom socialtjänst finns generellt inte specifika rutiner kring arbetet av hedersrelaterat våld och förtryck, i stället benämns hedersrelaterat våld i ett stycke i rutinen om våld i nära relation. Särskilt utsatta grupper förekommer inte i några rutiner.

När det gäller att ha kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck, könsstympling samt tvångsaktenskap hänvisar kommunpolisen till åklagaren. Kommunpolisen beskrev att det är åklagaren som avgör hur ärendet ska hanteras och uttryckte därmed att de inte har så stort behov av kompetenshöjande insatser och/eller rutiner.

Många aktörer beskriver att hedersrelaterat våld är svårt och komplext, socialtjänsten uppger att ärenden är tidskrävande och att det är svårt att genomföra grundliga riskbedömningar. De uppger att en till två personer har utbildning i riskbedömningsinstrumentet PATRIARK i majoriteten av kommunerna.

Samtliga uttrycker att de saknar kunskap om särskilt utsatta grupper och kopplingen till hedersrelaterat våld och förtryck. Samtliga beskriver att det hanterar och arbetar med de ärenden som kommer till dem likvärdigt. En kommun nämner

att de frågar om pronomen om det är känt att personen har en hbtqi-identitet. Samtliga aktörer beskriver att de ej arbetar uppsökande för att möta utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Målområde 3

I dialogmötena framkommer att det finns en god generell samverkan i det allra flesta kommuner, de mindre kommunerna redogör för att närheten till varandra är en stor fördel. De mindre kommunerna beskriver också svårigheterna med att ha spetskompetens i hedersrelaterat våld och förtryck, de uttrycker att samordnarna mot våld i nära relation är viktiga i arbetet. Aktörerna beskriver att ett regionalt kommun- och myndighetsgemensamt resurscentra mot hedersrelaterat våld och förtryck i Västmanland skulle leda till bättre hantering av ärenden. De beskriver att ett regionalt kommun- och myndighetsgemensamt resurscentra bör kunna vara mobilt för att möta målgruppen, då det kan finnas begränsningar i att röra sig fritt både fysiskt och digitalt. Samtliga yrkesverksamma vill ha möjlighet till rådgivning och ser ett stort behov av att kunna rådgöra kring enskilda ärenden. Många uttrycker att de idag använder den nationella stödtelefonen men ser stora fördelar med en regional expertverksamhet.

Resultat fritidsgårdar

I dialog med fritidsgårdarna framkom att de arbetar aktivt med att tillgodogöra sig kunskap om och insyn i hur hedersrelaterat våld och förtryck tar sig uttryck i ungdomars liv och livsutrymme. Flera fritidsgårdar ser hedersförtryck i det dagliga arbetet och nämner också pojkars utsatthet i högre utsträckning än andra verksamheter gör. De har en god kunskap om särskilt utsatta grupper och beskriver hur de ser att hbtq-personer som lever i en hederskontext är särskilt utsatta.

Fritidsgårdarna berättar om en tydlig bevakning av kvinnor och flickors livsutrymme och beskriver att flickor kan utsättas för rykesspridning och glåpord när de är utanför eller på fritidsgården.

De beskriver att graden av begränsningar och förtryck varierar vilket gör att fritidsgårdarna undviker orosanmälningar av oro för konsekvenser för ungdomen. De kan beskriva begränsning-

arna som lindriga och därför välja att inte göra en orosanmälan. Fritidsgårdarna beskriver att i de fall där ungdomen själv säger att hen önskar kontakt med socialtjänst eller de fall där ungdomen beskriver omfattande hot och förtryck gör fritidsgårdarna orosanmälan till socialtjänsten. De beskriver att samverkan med socialtjänsten fungerar bra och att de har hög tilltro till deras arbete och bedömningar.

Fritidsgårdarna ser positivt på ett regionalt kommun- och myndighetsgemensamt resurscentra mot hedersrelaterat våld och förtryck och ser att de skulle vara ett stöd att kunna rådfråga sakkunniga. De ser även vinster för ungdomarna att kunna vända sig till regionalt kommun- och myndighetsgemensamt resurscentra mot hedersrelaterat våld och förtryck för att få stöd och råd i att hantera sin livssituation.

Resultat ungdomsmottagningen

I dialogsamtal med medarbetare på ungdomsmottagningen Västmanland framkommer att de generellt har en god kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck samt att de arbetar aktivt med att nå särskilt utsatta grupper. De beskriver att ungdomar har god kunskap om anmälningsplikten till socialtjänsten och att de finns en oro för konsekvenserna av en anmälan, därför väntar de med att berätta om sin utsatthet till dess att de har fyllt 18 år. Fler utsatta berättar om sin utsatthet när de har fyllt 18 år och kan då få stöd av kurator med att ta fram strategier för att klara av sin livsföring utan att riskera att familjen får kännedom om det.

Ungdomsmottagningen frågar den utsatta om hen vill att de hjälper till att förmedla kontakt med socialtjänsten och tackar den utsatta nej gör de ingen orosanmälan om det inte är väldigt allvarligt. Detta gäller även ungdomar under 18 år

även om de beskriver att de får mycket mindre information av de som är under 18 år.

Ungdomsmottagningen har inga fastställda rutiner för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck utan beskriver att de arbetar på uppdrag av den som söker stöd. Det finns ingen utarbetad samverkan med socialtjänsten. På fråga om de gör strukturerade riskbedömningar när de möter personer som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck svarar de att de inte gör det. Medarbetarna på ungdomsmottagningen uppger att det vore positivt med ett regionalt kommun- och myndighetsgemensamt resurscentra utifrån de utsattas perspektiv. De understryker vikten av att det behöver vara enkla kontaktvägar och det måste vara möjligt att komma i kontakt med resurscentra även för de som lever med väldigt starka begränsningar.

Resultat specialistsjukvården

I dialogsamtal med medarbetare på akutmottagningen Västmanlands sjukhus Västerås samt enhetschef för barn och ungdomshälsan framkom att det finns en kunskapsbrist när det gäller att upptäcka hedersrelaterat våld och förtryck hos patienter. Det saknas rutiner vilket gör att personalen på exempelvis akutmottagningen upplever att det är svårt att be om att få undersöka en kvinna utan att hennes medföljande man är med i rummet. Det beskrivs att det har blivit synligt under coronapandemin då restriktionerna för minskad smittspridning har inneburit att endast en person har fått vara inne i rummet. Personalen efterfrågar rutiner och tydlig vägledning från ledningen.

Båda verksamheterna beskriver att de gör orosmälan till socialtjänsten omedelbart om det finns oro för hedersrelaterat våld och förtryck. Båda verksamheterna efterfrågar enkla screeningfrågor för att standardiserat kunna ställa frågor som kan hjälpa till med upptäckten. De uttrycker också att det vore till stor hjälp med ett regionalt kommun- och myndighetsgemensamt resurscentra som de kan ringa till och få stöd när de har frågor men betonar också att det framför allt vore bra för de utsatta med en specialiserad verksamhet att vända sig till som kan fungera som spindeln i nätet med den utsattas alla myndighetskontakter.

Resultat målgruppen

Ungdomarna beskriver en låg kunskap kring hedersrelaterat våld och förtryck generellt i samhället. Ungdomarna beskriver att de i första hand vänder sig till organisationer där de kan vara anonyma snarare än till skolan. De beskriver att unga idag har god insikt i anmälningsplikten och vet hur mycket de kan dela med sig av sin utsatthet, och att de aktivt väljer att undanhålla information för att undvika orosanmälan.

Ungdomar som lever med begränsningar och förtryck hittar strategier för att möjliggöra mer frihet för sig själva eller sina vänner. Det kan handla

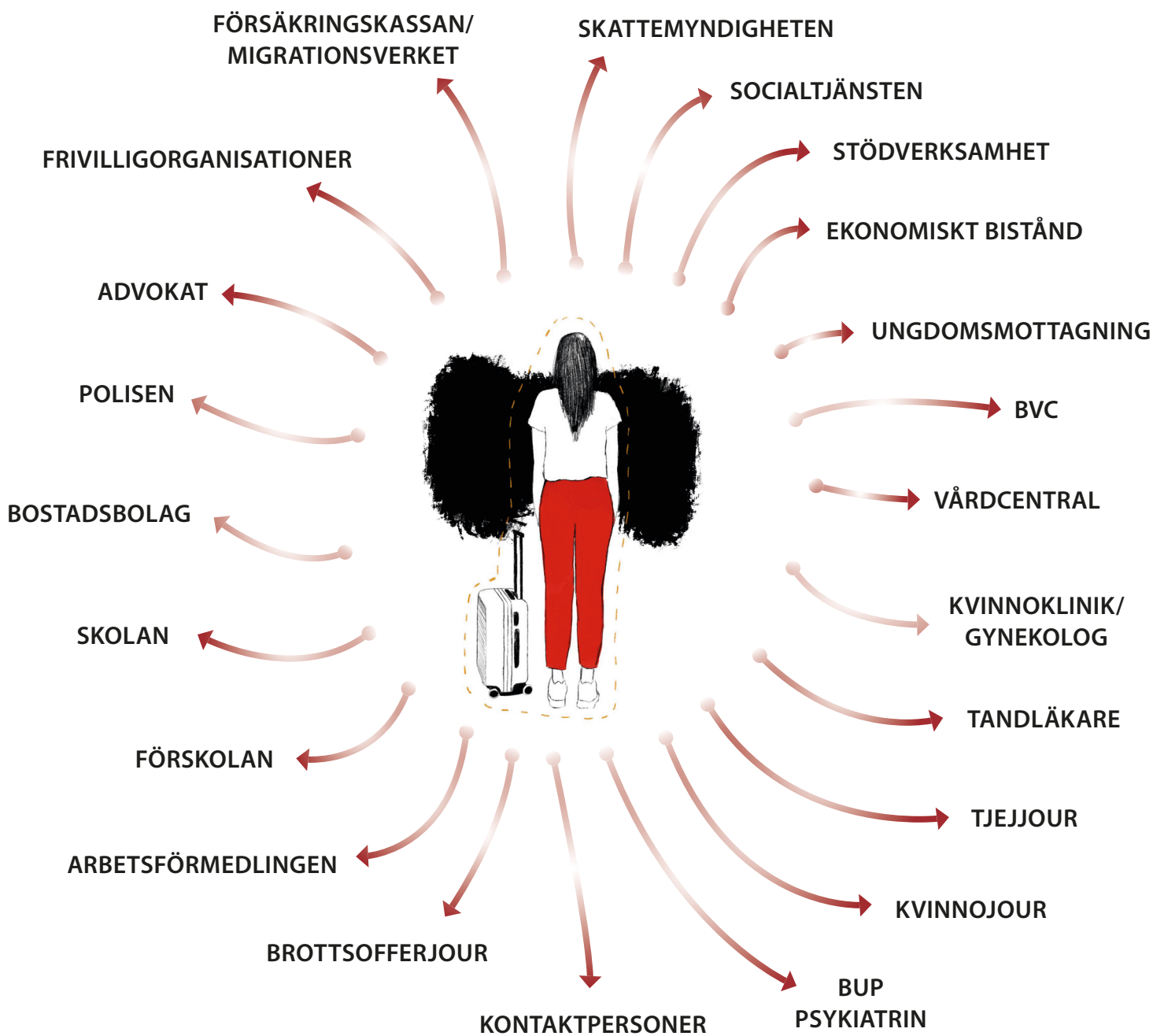
om att vänner hämtar och lämnar varandra hemma, fast de egentligen inte umgås med varandra. De planerar och konstruerar strategier för att inte bli upptäckta. I samtal beskriver ungdomarna att de oroar sig mycket för sina vänner och vad som skulle hända i de fall det kom fram att de ljög.

De beskriver också att många väljer långa högskoleutbildningar för att det är accepterat att studera och det möjliggör också för ungdomen att kunna flytta och få större livsutrymme och mindre kontroll under tiden de studerar.

Ungdomarna beskriver att i de fall de fått kontakt med polis så har tillgången till praktiskt stöd varit stort, de har fått stöd av polis och brottsofferjouren med information om hur det praktiska kommer att gå till. Det ungdomarna uppger att de saknar idag är det emotionella stödet, samtalsstöd och hjälp att komma i kontakt med olika verksamheter.

De beskriver att idag behöver ungdomen själv ha hög kunskap om var de kan vända sig och behöva ha ork att själva söka upp kontakter.

Ungdomarna beskriver att de tycker att tanken med ett regionalt kommun- och myndighetsgemensamt resurscentra mot hedersrelaterat våld och förtryck låter som en god tanke, de beskriver att det är viktigt att ett regionalt kommun- och

myndighetsgemensamt resurscentra har en avskild plats och inte finns centralt där det kan vara lätt att bli upptäckt. De efterfrågar också möjligheten till samtalsstöd anonymt för att möjliggöra för ungdomarna att kunna vara uppriktiga och berätta om hela sin situation, i det kan ungdomen stärkas och våga söka hjälp av socialtjänst eller polis.

Slutsatser

Kunskapsnivå

Utifrån genomförda workshops och dialogmöten är slutsatsen att kunskapen om hedersrelaterat våld och förtryck, vilseledande till äktenskapsresa samt kvinnlig könsstympning varierar en del hos aktörerna och i olika kommuner men att den generellt är låg. I de ärenden där det finns konstaterat förtryck, våld eller planerad utlandsresa beskrivs det bland samtliga aktörer att samverkan är god och det finns en hög tillit mellan aktörerna.

Hos polis och socialtjänst är arbetet i länet personbundet. Då det är få som har kompetens på

varje arbetsplats innebär det en stor sårbarhet. Hos socialtjänsten är det några få på varje arbetsplats som är utbildade att göra standardiserade riskbedömningar vilket innebär en stor sårbarhet. Att polisen i kommunerna inte ser att de har ett ansvar för kompetensutveckling utan litar på åklagarens kompetens innebär stor risk att utsatthet inte upptäcks samt att förhör och annat initialt polisarbete inte håller den kvalitet som behövs för att Åklagarmyndigheten ska kunna väcka åtal eller få fällande dom.

Hög arbetsbelastning och de ordinarie arbetsuppgifterna gör att de yrkesverksamma själva inte mår med att öka kunskapen kring särskilt utsatta grupper, könsstympning eller tvångsäktenskap.

Att de yrkesverksamma uppger i dialogmöte att de vet var webb utbildningar finns att tillgå men inte går dem visar hur viktigt det är att ledningen

tar ansvar för att säkerställa att medarbetarna har utrymme att öka sin kompetens samt att de facto gör det.

Upptäcka utsatthet

För att personer som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck ska få rätt stöd och hjälp krävs att aktörerna som möter den utsatta har en grundläggande förståelse. Personer och organisationer som saknar grundläggande kunskap och förståelse för jämställdhetsproblematik och hedersrelaterat våld kommer sannolikt inte att upptäcka de utsattas behov, enligt det tillstånd som vissa forskare kallar för ”genusblindhet”. Det innebär att det går att vara omgiven av könsmonster som har betydelse för individens eget bemötande och andra individers utsatthet, men att man saknar förmågan att se det. De personer som inte ser individuella och strukturella hinder kommer heller inte att arbeta för att radera dem varför det är av stor vikt att den grundläggande kunskapen om hedersrelaterat våld och förtryck finns hos alla aktörer.

Aktörer från primärvård beskriver ett motstånd i verksamheterna kring att fråga om våld. En barnvårdscentral uppger att de har en rutin för att upptäcka könsstymning, på 3 årskontrollen ska de titta på könet på flickor och pojkar, de uppger att det ofta tittar på könet på pojkar men inte på flickor. De beskriver att det finns ett motstånd och en okunskap kring könsstymning.

Specialistsjukvården beskriver att de saknar ett standardiserat frågeformulär för att upptäcka hedersrelaterat våld och förtryck.

Flera aktörer beskriver generellt en hög tillit till föräldrarna och ser dem inte som aktörer. Antingen betraktas föräldrarna som passiva offer för en struktur eller så betraktas de utsatta som ”bråkiga” ungdomar vilket lägger ett stort ansvar på att den utsatta själv ska kunna sätta ord på sin utsatthet. Skolpersonal och personal på fritidsgårdar beskriver att det behöver införas fler kunskapshöjande insatser riktade till föräldrar vilket i sin tur skulle förändra föräldrars förhållningssätt. Detta bekräftas även i den målgruppsanalys som Länsstyrelsen Östergötland har tagit fram.

Att ge föräldrar kunskap och sprida information i samhället kan i längden förbättra utsattas

situation på gruppnivå men i enskilda ärenden bör fokus och förhållningssätt vara att skydda och stötta den utsatta samt lita på den ungas beskrivningar snarare än föräldrarnas utsagor.

Anmälan enligt 14 kap 1§ SoL

En annan slutsats är att ingen aktör beskriver att de arbetar aktivt med att visa sig synliga för utsatta, här finns en förväntan att skolan ska se och anmäla till socialtjänst och/eller polis. I kartläggningen - *I de vuxnas våld* redovisas statistik för antal orosanmälningar inkomna till socialtjänsten i länet under 2021. I statistiken går det att utläsa att skolan står för 11 till 19 procent av anmälningarna till socialtjänst, i en kommun står skolan för 28 procent av anmälningarna. Förskolan står för enbart 2 till 4 procent av anmälningarna i länet. Utifrån den statistiken är det av vikt att dels öka kunskapen i förskola/skola om tecken på hedersrelaterat våld och förtryck men också att socialtjänsten har en god samverkan med skolorna.

I dialogmöten beskriver fritidsgårdar och ungdomsmottagningen att de kan ha vetskap om att den de möter är hedersutsatt, men aktivt ingår eller möjliggör strategier för att den utsatta ska kunna hemlighålla sitt levnadssätt. Att välja att inte anmäla till socialtjänsten innebär en risk att förtrycket och begränsningarna kan fortgå utan att socialtjänsten får information om utsattheten.

Flera aktörer beskriver att de gör egna bedömningar och överväganden kring hur deras agerande som yrkesverksamma kommer att påverka den utsatta. De är medvetna om hur den utsatta kontrolleras eller begränsas men gör en egen bedömning av farlighet utan stöd av socialtjänst eller riskbedömningsinstrument. På fråga svarar fritidsgårdarna och ungdomsmottagningen att de gör det för att de är oroliga för att en orosanmälan innebär en högre risk för den utsatta då det kommer till familjens kännedom. De beskriver samtidigt en hög tillit till socialtjänsten i ärenden där det är ”bevisat” att det har förekommit hög grad av begränsning, fysiskt våld eller vid stark

misstanke om utlandsresa i syfte att ingå barnäktenskap. Samtidigt beskriver socialtjänsten att det är vanligare att det kommer in ”milda ärenden” till dem. Det vill säga ärenden där unga är begränsade på ett sätt som inte är åldersadekvat men där det inte har förekommit fysiskt våld eller total begränsning, här har socialtjänsten svårt att veta hur de kan/bör agera. Det verkar på så sätt finnas en förskjutning av synen på när socialtjänst kan och ska agera hos samtliga aktörer. Förskjutningen innebär att verksamheter inte gör orosanmälan eftersom de tror att det är ”för lindrigt” för att socialtjänsten ska kunna agera och bedömer då

att det blir en högre risk för den utsatta. Denna förskjutning innebär en risk att utsatta inte uppmärksammas av socialtjänsten och att de inte får det skydd de är i behov av. Av den målgruppsanalys Länsstyrelsen Östergötland har tagit fram framkommer att många utsatta inte själva kan sätta ord på sin utsatthet då de inte känner igen sig i den beskrivning av hedersrelaterat våld och förtryck som professionella använder. Det är därför av stor vikt att de professionella kan sätta ord på utsattheten även när det inte förekommer fysiskt våld.

Aktörernas agerande utgår från en välvilja att skydda den utsatta och uppger att de inte grundar sig i någon misstro till socialtjänst, majoriteten uppger att de har en hög tilltro till socialtjänstens arbete och bedömningar.

Rutiner

Det är få aktörer/arbetsplatser som har specifika rutiner för hedersrelaterat våld och förtryck, de flesta har rutiner för våld mot barn eller våld mot vuxna i nära relation och har då i bästa fall ett avsnitt om hedersrelaterat våld och förtryck. När frågan ställdes på ett dialogmöte uttryckte en person ”våld är ju våld” och syftade till att det inte spelar någon roll i vilken kontext våldet sker. Andra talade om ”milda ärenden” och beskrev ärenden där ungdomar lever med starka begränsningar men där det inte förekommit uttalade hot eller fysiskt våld. Det finns en risk att de specifika

delarna i ett hedersförtryck med begränsningar av ungdomars, flickors och kvinnors frihet samt den sociala kontrollen osynliggörs eller inte betraktas som allvarligt.

I dialogmötena synliggjordes att utmaningen med att skapa likvärdighet i hanterandet av HRV-ärenden inte bara bör ta hänsyn till varierande kunskapsnivå. Gällande rutiner behöver det skapas och säkerställa efterlevnad av gällande rutiner och där det finns tydliga rutiner få en samstämmig bild i verksamheten om när eller i vilket läge rutinen ska aktiveras.

Det finns en risk att pojkar och särskilt utsatta grupper osynliggörs då majoriteten av aktörerna återkommande pratar om "flickor".

Särskilt utsatta grupper

De unga som intervjuats för Länsstyrelsen Östergötlands målgruppsanalys beskriver att pojkar uppfattas vara förövare och att deras utsatthet därmed osynliggörs. Unga hbtqi-personer beskriver att deras utsatthet osynliggörs då de tolkas som förövare.

Liknande resultat har även vi funnit i Västmanland. När det gäller särskilt utsatta grupper finns det stora utvecklingsområden i länet. Ingen myndighetsaktör beskriver att de har kunskap om eller rutiner för hur de ska möta utsatta som tillhör en särskilt utsatt grupp. Det behövs kompetensutveckling när det gäller normer, strukturer och särskilt utsatthet både vad gäller de specifika delarna i ett hedersförtryck och när det gäller särskilt utsatta grupper. Polis och socialtjänst har beskrivit brister i att upptäcka utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck samt att identifiera andra faktorer som kan påverka behovet av stöd såsom att till exempel tillhöra en särskilt utsatt grupp. Detta innebär att de professionella lägger över ansvaret på den enskilde att själv sätta ord på sin utsatthet samt att söka stöd för den. Det kräver tillgång till kunskap samt en handlingskraft som många utsatta kanske inte har.

Insatser

I samtliga kommuner beskriver socialtjänsten att placering i familjehem eller skyddat boende är den insats som finns att erbjuda. I några enskilda ärenden har familjebehandling provats. I övrigt beskrivs en kunskapslucka kring vilka insatser som ger effekt.

Lägesbild/samverkan

Flera kommuners företrädare för socialtjänsten uttryckte att det inte finns så stor utsatthet i den egna kommunen och att de har väldigt få ärenden. Det var generellt svårt för de yrkesverkssamma inom polis och socialtjänst att uppskatta hur utsattheten i den egna kommunen såg ut. En kommun kunde redogöra för en bra lägesbild och när kommunerna uppskattade antal ärenden så hade också den kommunen fler ärenden i jämförelse med kommunerna med sämre lägesbild.

Utmärkande för den kommunen var att polis, socialtjänst, skola och fritidsgård hade återkommande samverkansträffar där de delgav varandra lägesbilder.

De yrkesverkssamma som uppgav att de hade ett aktivt arbete för att upptäcka utsatthet var skolor och fritidsgårdar. Polis och socialtjänst beskrev hur de arbetade i ärenden som kom till dem men att de inte hade något aktivt arbete för att upptäcka utsatthet.

Förutsättningar för ett regionalt kommun- och myndighetsgemensamt resurscentra mot hedersrelaterat våld och förtryck

Målområde 1:

Stöd till den utsatta målgruppen

- Barn, unga och vuxna har kännedom om sina rättigheter och vet vart de ska vända sig om de behöver rådgivning och stöd.
- Barn och unga samt vuxna får rådgivning och anpassat stöd utifrån sin livssituation.

Utifrån dialogsamtalen med ungdomarna från here4U samt de yrkesverksamma framstår det som att många utsatta under 18 år undviker att berätta om sin utsatthet av rädsla för att den yrkesverksamma ska göra en anmälan enligt 14 kap 1§ socialtjänstlagen. Det finns också en osäkerhet hos professionella när det gäller att upptäcka utsatthet och vilket innebär att frågor om begränsningar och förtryck inte alltid ställs.

Det är många olika aktörer inblandade när en person som är under 18 år är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck och är i behov av stöd. Det innebär att det kan vara svårt för de unga att veta var de ska vända sig och det innebär ett stort ansvar att själv hålla reda på alla olika kontakter. Här skulle ett regionalt kommun- och myndighetsgemensamt resurscentra vara en väg in till myndigheterna för den utsatta. En verksamhet med låga trösklar som kan ha en samordnande roll och lotsa den utsatta till rätt kontaktpersoner.

Idag brister kunskapen hos samtliga aktörer i länet om hedersrelaterat våld och förtryck, könsstämpning av flickor och kvinnor samt om tvångsäktenskap/barnäktenskap. Kunskap om de särskilt utsatta grupperna är det enbart enskilda personer som har. Detta innebär att det finns en stor risk att utsatthet inte upptäcks samt att rådgivning och stöd inte är anpassat till den utsattes specifika livssituation. Att upprätthålla en hög kompetensnivå när det gäller hedersrelaterat

våld och förtryck och att samtidigt ha kunskap nog för att kunna arbeta utifrån ett intersektionellt perspektiv är avgörande för att säkerställa att alla utsatta får individuellt utformat stöd. Arbetsbelastning, hög personalomsättning och organisatoriska hinder inom socialtjänsten leder till att kompetensutveckling prioriteras bort eller att man inte mäktar med den uthållighet som krävs för att hålla kunskaperna levande. Ett regionalt kommun- och myndighetsgemensamt resurscentra skulle utgöra ett stöd för socialtjänsten, och de övriga aktörerna som då själva inte behöver ha expertkompetensen.

Allra viktigast för att söka stöd för sin utsatthet är ett förtroende för den aktör man söker stöd hos. Det är svårt för alla enskilda aktörer att bygga upp det förtroendet som behövs för att utsatta ska våga söka stöd, det gäller inte minst de särskilt utsatta grupperna. En expertverksamhet som enbart arbetar med hedersrelaterat våld och förtryck kan göra sig kända och har mycket goda förutsättningar att bygga upp det förtroende som behövs.

Målområde 2:

Stöd till yrkesverksamma som möter den utsatta målgruppen. Yrkesverksamma har tillgång till vägledning, konsultation och samråd i enskilda ärenden.

- Yrkesverksamma har ökad kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck, dess bakomliggande mekanismer, våldets konsekvenser och förståelse för det sammanhang som den utsatta befinner sig i.
- Yrkesverksamma har stärkt kompetens i att upptäcka, ställa frågor om samt hantera ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck.
- Yrkesverksamma har ökade förutsättningar för att ge ett rättssäkert bemötande till den utsatta målgruppen.
- Yrkesverksamma bidrar i större utsträckning till att den utsatta målgruppen får adekvata stöd- och skyddsåtgärder under såväl den akuta som mellan- och långsiktiga fasen.

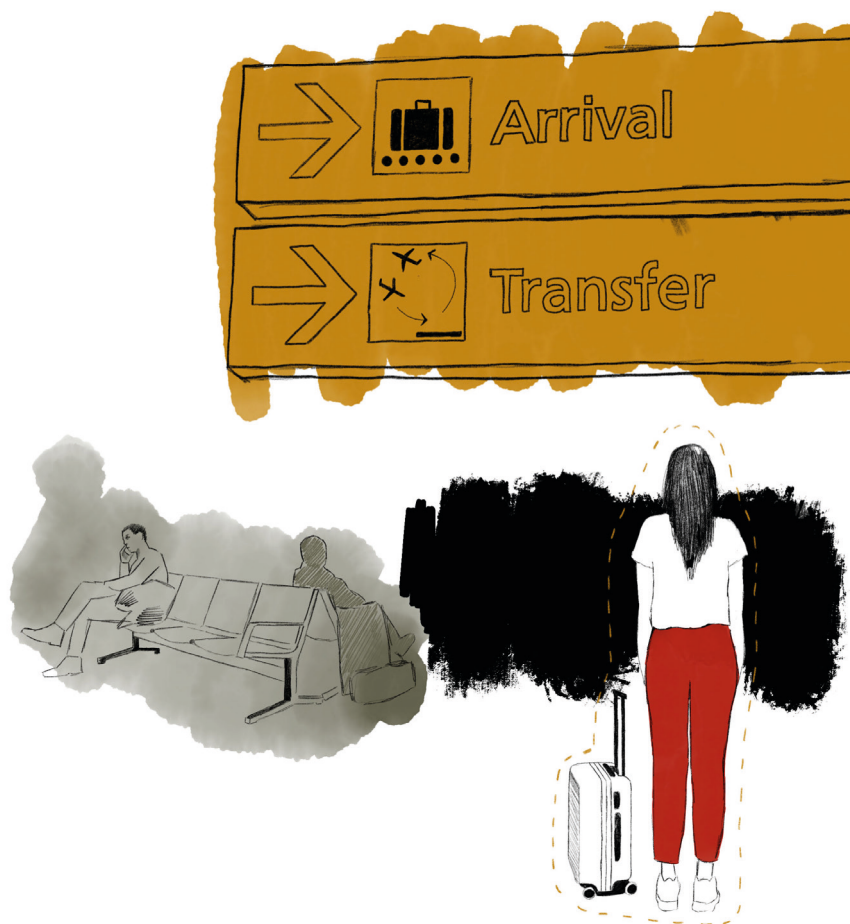
- Chefer och politiker har ökade kunskaper om sitt lagstadgade ansvar och arbetar för att ge yrkesverksamma bättre förutsättningar för att övriga mål ska uppfyllas.

I hela länet finns en stor vilja att utföra ett rättssäkert arbete som ger rätt stöd till de utsatta. Flera aktörer uppger att de använder sig av nationella kompetensteamets stödtelefon men säger samtidigt att tröskeln för att ringa skulle bli lägre om det var en regional verksamhet med personer man vet vilka de är.

Kompetensnivån i länet har höjts under projektperioden med flertalet riktade utbildningar. Det tänkta regionala kommun- och myndighetsgemensamma resurscentrat kommer kunna bistå

med att hålla en grundläggande kompetensnivå i hela länet. Det är också sannolikt att fler utsatta upptäcks vilket leder till att aktörerna kommer få ökad erfarenhet och på så sätt upprätthålla en kompetensnivå över tid.

I länet idag är det sårbart med personer som gör strukturerade riskbedömningar och det finns en stor osäkerhet kring vilka verktyg som finns att tillgå. Allra mest sårbart är det i länets mindre kommuner där det ibland bara är en person på en arbetsplats som är utbildad för att göra strukturerade riskbedömningar. En regional expertverksamhet skulle kunna stötta med kompetens så att fler får strukturerade riskbedömningar och därmed skulle ärendena hanteras mer rättssäkert och stödet skulle bli mer träffsäkert.

Målområde 3:

Samverkan

- Regionalt resurscentra HRV Västmanland bidrar till vidareutveckling av samordnade stöd- och skyddsinsatser i enskilda ärenden.
- Regionalt resurscentra HRV Västmanland stödjer kommuner, myndigheter, verksamheter och regionen i arbetet med att stärka den interna och externa samverkan.
- Regionalt resurscentra HRV Västmanland bidrar till att myndigheter samverkar med civilsamhällesorganisationer samt tar tillvara den erfarenhet som dessa organisationer förvärvat.

Vikten av en strukturerad och fungerande samverkan lyfts av yrkesverksamma och utsatta i både dialogsamtal och rapporten "När heder står i vägen". För de yrkesverksamma handlar det om att samtliga aktörer är beroende av varandra för att de utsatta ska få det bästa stödet och för de utsatta handlar det om att slippa ta alla kontakter själv.

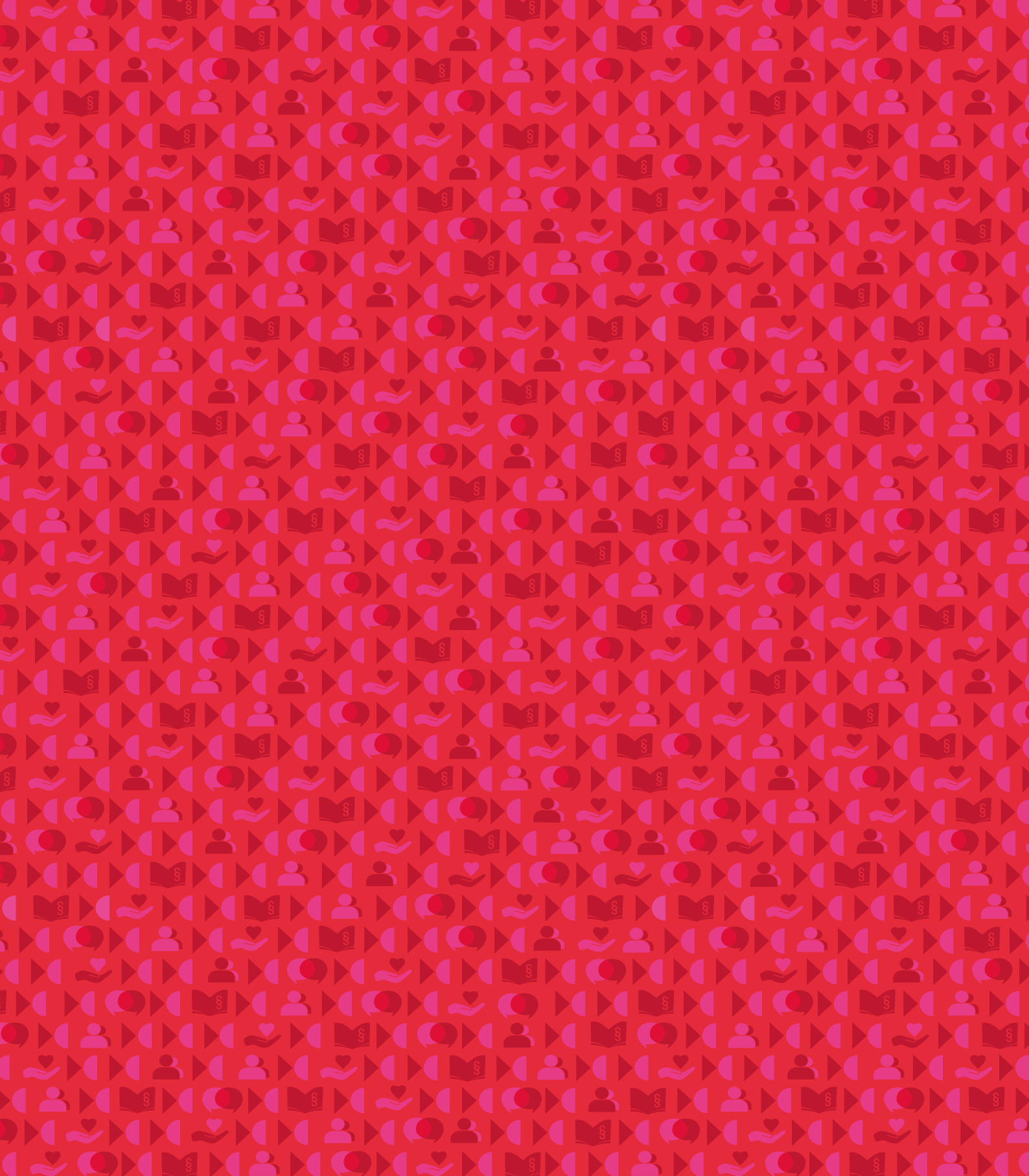
De länsgemensamma verksamheter som är idag är förankrade i länet, som Barnahus och regionskoordinator mot prostitution och människohandel stärker möjligheten för framtagandet av ett regionalt kommun- och myndighetsgemensamt resurscentra mot hedersrelaterat våld och förtryck. Majoriteten av aktörerna i länet nämner de läns- gemensamma verksamheterna som ett stöd i arbetet och även kommunernas samordnare mot våld i nära relation nämns som viktiga tillgångar för arbetet. Att samordna och skapa en läns- gemensam verksamhet för arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck, könsstämpning, tvångs- äktenskap skulle öka kvaliteten i riskbedömningar och handläggning samt erbjuda en spetskompetens som är svår att upprätthålla i de enskilda kommunerna.

Sammanfattningsvis är det Länsstyrelsens bedömning att det finns ett stort behov av ett regionalt kommun- och myndighetsgemensamt resurscentra mot hedersrelaterat våld och förtryck i Västmanland samt att förutsättningarna för att

utveckla ett är goda. Detta utifrån att det finns en stor vilja och ett stort engagemang hos såväl enskilda medarbetare samt ledningsfunktioner och chefer hos samtliga aktörer.

FN:s deklaration om mänskliga rättigheter fastslår att var och en har rätt till liv, frihet och personlig säkerhet. Unga och vuxna personer som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck får inte åtnjuta sina rättigheter. Många utsatta i Västmanland får idag ett bra och samordnat stöd och får nya förutsättningar att leva ett liv i frihet utan begränsningar och förtryck. Med ett regionalt kommun- och myndighetsgemensamt resurscentra mot hedersrelaterat våld och förtryck kommer fler utsatta få stöd och därmed kommer fler pojkar, flickor och unga ickebinära transpersoner samt män, kvinnor och vuxna ickebinära transpersoner att kunna åtnjuta sina mänskliga rättigheter om ett liv i frihet utan begränsningar och förtryck.

Länsstyrelsen
Västmanlands län

www.lansstyrelsen.se/vastmanland